

**КОНФЕРЕНЦИЈА „80 ГОДИНА ОД
ОСЛОБОЂЕЊА ЈАСЕНОВЦА – СТУДИЈА
СЛУЧАЈА: КОНЦЕНТРАЦИОНИ И ЛОГОРИ
СМРТИ У НЕЗАВИСНОЈ ДРЖАВИ ХРВАТСКОЈ”,
БЕОГРАД, МУЗЕЈ ЖРТАВА ГЕНОЦИДА,
4–5. ДЕЦЕМБАР 2025.**

У организацији Музеја жртава геноцида у Београду је 4. и 5. децембра 2025. у Палати Србија одржана конференција „80 година од ослобођења Јасеновца – студија случаја: концентрациони и логори смрти у Независној Држави Хрватској”. Као што се из назива конференције може видети, повод за њено одржавање представљала је осамдесета годишњица од ослобођења највеће и најстрашније „фабрике смрти” у Независној Држави Хрватској, која је уједно и симбол страдања српског народа на том простору. Током два дана 38 истраживача је кроз 33 рада представило резултате својих истраживања. Осим учесника из Србије, на конференцији су учествовали и истраживачи из Републике Српске, Хрватске, Румуније, Француске и Израела. Са Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране на конференцији су учествовали др Момир Нинковић, као излагач, и начелник Одељења за војну историју пуковник др Далибор Денда, као један од модератора. Осим њих, на конференцији је учествовала и начелница Одељења у Војном архиву др Маријана Мраовић.

У репрезентативном простору „Сале Београд” присутнима су се на отварању конференције обратили председник Управног одбора Музеја жртава геноцида епископ пакрачко-славонски Јован и вршилац дужности директора Музеја жртава геноцида Бојан Арбутина. После уводних речи, током првог дана конференције одржане су четири сесије на којима је изложено 15 радова. Модератор прве сесије био је др Милан Гулић, а резултате својих истраживања изложили су: Александра Мишић („Усташка болница у Јасеновцу”), Драгослав Илић („Фарсичан повратак осамдесетима: слика Јасеновца у српском друштву у периоду 2015–2021. године”), Марија Љубинковић („Отимање идентитета: одузимање личних предмета логорашима у Јасеновцу као чин симболичког и трансгенерацијског насиља: студија случаја Данон”) и Момир Нинковић („Независна Држава Хрватска,

ушташки логори и злочини у југословенској/српској штампи 1945. године”).

У оквиру друге сесије, којом је председавао др Кирил Феферман, наступили су следећи истраживачи: Растко Ломпар („Нацистичка Немачка и геноцид у Независној Држави Хрватској: Саучесник или посматрач?”), Маријана Мраовић и Петар Ђурђев („Срби у НДХ 1941–1944. године: голгота, прогон, сведочанства”), Данило Боснић („Извештаји Абвера у Београду о страдањима у Независној Држави Хрватској”) и Алексис Труд („Ратни злочини над цивилним становништвом у НДХ од маја 1941. до јула 1943. године кроз архив француског Министарства спољних послова”).

На трећој сесији, која се одвијала под руководством др Драгана Цветковића, могли су се чути резултати истраживања троје колега из иностранства: Николае Драгушина („Концентрациони и логори смрти у окупираној и савезничкој Европи – компаративна анализа Независне Државе Хрватске и Румуније за време диктатуре Јона Антонескуа”), Кирила Фефермана („Поглед из даљине: Независна Држава Хрватска и Југославија на страницама *Japan Times*, април – децембар 1941. године”) и Наташе Матаушић („Њемачки мајор Вилхем Кене – заборављени добротвор”). Осим њих, у оквиру треће сесије наступио је и колега Марко Мартиновић са темом „Суђење Љуби Милошу у Загребу 1948. године”.

У последњој сесији током првог радног дана конференције, којом је председавала др Милица Карић, резултате својих истраживања презентовали су: Небојша Озимић („Припадници покрета отпора у логору на Црвеном крсту у Нишу”), Асја Драча Мунтеану („Жене у прихватном логору Земун”) и Мирјана Савић („Приче из логора: интерпретација логорашких искустава у Народном музеју у Краљеву”).

Другог дана конференције поново су одржане четири сесије, на којима је било изложено 18 радова. У склопу прве сесије, којом је председавао др Далибор Денда, могло се чути пет интересантних излагања која се односе на страдање Срба на простору Босне и Херцеговине. У оквиру ње резултате својих истраживања изложили су: Владан Вуклиш („Отпор и страдање у окупираној Бањалуци: контекст, локалитети и клиометријска анализа”), Лазар Шкобо („Први масовни злочини над Србима у Сарајеву 1941. године”), Никола Борковић („Страдање Срба Брчанског среза у изјавама протјераних православних свештеника”), Симо Радић („Појединачни ушташки злочи-

ни на подручју Попова у Херцеговини”), Данило Ковач и Лазар Радин („*Italiani brava gente*: италијанска реакција на усташке злочине у Требињу и околини 1941. године”).

На другој сесији било је изложено пет радова посвећених страдању српског становништва у Срему и северној Мачви током Другог светског рата. Аутори поменутих истраживања су Радован Сремац („Страдање академског сликара Саве Шумановића”), Стево Лапчевић („Прогон српске елите у Сремској Митровици 1941. године”), Микица Илић („Страдање сремског села Босута у Другом светском рату (1941–1945)”), Данило Јадрански („Од кудељаре до Јарка – страдање цивилног становништва северне Мачве у операцији ‘Чишћење лука Дрине и Саве’ у септембру 1941. године”) и Милица Мољски („Страдање становника Сирига у контексту репресивних политика Независне Државе Хрватске: депортације и злочини”). Сесијом је председавао др Милош Хрњаз.

У оквиру треће сесије, коју је модерирао др Ненад Антонијевић, излагале су колеге: Кристина Јоргић Степановић и Славко Степановић („Стратегије преживљавања: брисање са ‘списка Цигана’ у Крагујевцу 1941. године као механизам избегавања прогона”), Предраг Илић („Страдање становништва Крагујевца у Другом светском рату”), Ана Ћирић Павловић („Стереотипи о Србима и Јеврејима у усташкој пропаганди: увод у нормализацију злочина и геноцида”), Милош Дамјановић, Јелена М. Дамјановић и Предраг Премовић („Први Кинез у Југославији и судбина кинеско-јеврејске породице Чо Ченг По у Холокаусту”).

На последњој сесији скупа, којом је председавала др Наташа Матаушић, могла су се чути излагања Милице Карић („Гласови из Другог светског рата: писма Битија Берахе и Боровоја Зумбуловића”), Мире Лолић Мочевећ („Гласови прошлости: сведочанства преживелих”), Марка Аврамовића („Искуство жртве, искуство злочинца, искуство преживелог: роман *Капо* Александра Тишме”) и Вељка Ивановића („Бивши дечак’ и бивши дечаци: пут ‘Опела за седам стотина из цркве у Глини’ Ивана В. Лалића”).

На конференцији „80 година од ослобођења Јасеновца – студија случаја: концентрациони и логори смрти у Независној Држави Хрватској” разматран је широк круг тема у вези са системима концентрационих и логора смрти пре свега на подручју Независне Државе Хрватске, али и на подручју окупираних Србије, па и других држава

(у склопу компаративних истраживања). Осим тога истраживања поменутих колега представљају корисне и вредне прилоге и за изучавање геноцидне политике НДХ, потом усташке пропаганде, улоге окупатора – на првом месту Трећег рајха и фашистичке Италије – у злочинима над српским народом, послератних судских процеса, судбина појединих личности током бурних ратних година и уметничких интерпретација Холокауста и геноцида. Састав учесника, те ниво и квалитет излагања која су се могла чути 4. и 5. децембра, гарантују да ћемо у току наредне године добити квалитетан и садржајан зборник радова. Вреди напоменути да је у току 2026. планирано објављивање двојезичног (српски и енглески) зборника радова, што ће – надамо се – допринети широј рецепцији поменутих истраживања.

Др Момир Н. Нинковић